

TEATRE La revisió i la divulgació del repertori dramàtic, entre els deures assumits pel Teatre Nacional de Catalunya.

Del teatre en temps de crisi o el pintallavis vermell

NÚRIA SANTAMARIA

Una escena, amb el Cor Lieder Càmera, del muntatge de Carles Guillén i Joan Ollé *Joan Maragall, la llei d'amor*.

Es diria que les èpoques de neguit, quan el món sencer va a cavall de l'euga blanca i es congrien les aprensions més negres sobre l'ara i el després, són els períodes en què l'art i el pensament tenen la millor oportunitat per destapar els seus valors intel·lectuals, ètics i civils, perquè el teatre —tal com expressa Sergi Belbel— s'imposi com «una mena d'aliment espiritual que obre noves finestres a una realitat escanyada i tancada en si mateixa». Fa quatre dies, quan les vaques eren grasses i anaven ben pei-

xades, una bona porció del teatre europeu va inclinar-se a la lògica de l'oferta i la demanda, ingressant en la dinàmica de les «indústries culturals» i del «mercat de l'oci». És segur que la tria tenia una bona dosi de tacticisme possibilista, que era una opció pragmàtica per sobreviure al setge audiovisual i a l'agressiva competència dels passatemps majoritaris, però l'aliança ha implicat en molts casos un oneros pacte amb el dimoni, fins i tot en les nombrosíssimes avinenteses en què el joc lliurecanvista sobre la produc-

ció i explotació d'espectacles ha estat relativament amorosit pel proteccionisme institucional.

Travats en la disjuntiva. Durant molt de temps, el teatre ha trampejat l'esquizofrènia d'imposar-se les maneres del negoci (el màrqueting, els aforaments, etc.) i de mantenir-se com a relíquia protegida, insígnia de prestigi manejada pels condicionants governamentals de torn. No és lloc de filar prim en les fondes complexitats de l'anàlisi i és prou clar que qualsevol

conclusió que es pugui deduir d'uns apunts circumstanciats, com els que aquí s'amollen, exigeix contrast i revisió; no obstant això, fa tot l'efecte que si la dictadura del guarisme ja era una arma de doble tall en els moments d'opulència, la magror econòmica acreix exponencialment dificultats i riscos. Per molt que els optimistes intentin mirar-se l'estretor com un tònic per a la inventiva, l'ocasió daurada per desterrar manierismes, repensar les formes i les funcions del teatre, i encaminar-se cap a plantejaments essencialitzats, emmirallant-se, si cal, en les solucions d'Argentina o de l'Europa central; per molt que alguns vulguin creure que la patacada econòmica pot tenir efectes correctius, la tossuda realitat no acaba de desmentir la famosa teoria del pintallavis de Leonard Lauder,² i el que es constata, més aviat, és que les blandícies cosmètiques guanyen de llarg a les aspres frugalitats alternatives: els teatres fan mans i mànigues per presentar-se com a caprici a l'abast o innocent francesilla.

L'entrevista que Sergi Belbel concedia a *El matí* de Catalunya Ràdio per presentar la temporada del TNC (11-11-2010) i promocionar l'estrena d'*Agost*, ara fa uns dies, és un bon exemple de les contradiccions que arrossega el teatrista a casa nostra, perquè tot i que el director artístic del Nacional posava l'accent en l'escriure reflexiu que impregna l'espectacle en directe, acabava amb un comentari, que matisava l'ambició inquisitiva de les representacions, bo i admetent que, com a dramaturg, no sabia com canviar la por i l'atribolament de l'hora i

que l'únic que podia aspirar a fer era «fer-te'n oblidar, fer-te pensar en una altra cosa.»³ No és adequat espremer malèvolament unes declaracions que, integrades en el seu context, no implicaven per força una invitació a l'analgèsic evasiu. Si les retrec és per subratllar la disjuntiva que part del teatre que s'ofereix a casa nostra maquilla i dissimula, una disjuntiva que, potser no és més greu, però sí més significativa quan toca al teatre públic.

Traient biaixos. De tota evidència, el comandament del faraònic TNC en temps de crisi ha de ser més peluda que d'habitud. Ni que sigui per motius d'estricta decòrum polític, la gestió de la temporada ha de revestir una austeritat exemplar que blindi la institució i el teatre mateix contra el simplisme demagògic, sempre suspicax amb la despesa artística. Belbel ha insistit a remarcar que la seva elecció ha consistit a reduir l'oferta i mantenir la qualitat,⁴ i el propòsit és molt encomiable sempre que la qualitat no es limiti al prestigi de l'embolcall... i hi ha més d'un indici que ho fa témer. La desaparició dels programes de pagament n'és un de molt eloqüent, perquè si entre els deures assumits del Nacional, s'hi compten la divulgació i la revisió del repertori dramàtic, els programes eren l'eina idònia per complementar el gest escenificador, el mitjà per incitar els estudiosos a repassar els seus plantejaments i atansar-los a un públic més ampli, per convidar l'espectador a una aprehensió més sofisticada, i més plaent de la representació, per deixar traça documental de deter-

minats aspectes del muntatge... al costat d'una colla de prestacions més, que ni les exigües exposicions al rebedor, ni les guies didàctiques, ni els col·loquis, ni l'augment de testimonis audiovisuals al web, ni l'atenció creixent a les xarxes socials, pot substituir. I aquestes no són qüestions sobreres quan parlem de la digna rehabilitació del repertori català, perquè que una de les primeres impressions que tingui el potencial espectador de *Misteri de Dolor* és que l'escenari és una «monada», «una preciositat, muntat amb tots els detalls»⁵ no només fa un flac favor a aquell component de «reflexió i convulsió» que el director artístic ens promet, sinó que delata, un cop més, una espècie de condescendència populista desavinent amb segons quin concepte de servei públic. És ben obvi que es tracta d'engrescar el client amb l'obsequiosa promesa de la satisfacció sedativa i, fet i fet, aquest és també l'esperit que ha guiat el muntatge inaugural de la temporada.

Recorrent a les trampes que solen acompanyar les visites de compromís als títols de la tradició, Manuel Dueso s'afanya a llençar l'enutjós llast historicista per la borda, a fer taula rasa dels ressorts poètics originals,⁶ i a sobreposar el traç gruixut de les passions carnals i l'absurd pedaç de l'actualització cronològica per tal d'«aproximar-la [l'obra] a l'espectador, per fer més propers els esdeveniments.»⁷ Fa divuit anys, el Centre Dramàtic del Vallès, va produir una versió del «drama de món» gualí, dirigida per Feliu Formosa, on el peu forçat d'una lleugera abstracció expressionista activava poderosos sug-

MUI·IBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

JR TENIM 600!
La represa sense democràcia. Barcelona, 1947-1973

Patrocinen: abertix SIEMENS el Periòdic

NOVA EXPOSICIÓ 19/11/10 - 26/06/11
MUHBA Plaça del Rei, Casa Padellàs

Dissabte 20 i diumenge 21 de novembre:
Jornades de portes obertes

Diumenge 21 de novembre:
Concentració de 600 a la Plaça del Rei

Ajuntament de Barcelona

BARCELONA CULTURA

www.museuhistoria.bcn.cat

geriments relacionats amb la modernització del sentit tràgic i el vertigen metafísic, sense obviar els abismes del desig que recorren el text; la laminació conceptual de Dueso, en canvi, converteix la provatura de Gual en un vulgar succedani guimeranià de mossec i rebregada, en un qüestionable joc de triangles amorosos creuats, bo i exterioritzant un conflicte (els personatges i l'entorn opressiu) que és, de manera principal, interior (els reclams de la terra i l'absolut). La «moneria» de l'escenari i la solvència interpretativa de Mercè Aránega no hi poden res contra el desencert general.

Dos Maragall, per ara... A redós de l'efemèride anual –el 150è aniversari del naixement de Joan Maragall i el centenari de la seva mort– han començat a desempolsegar-se els textos d'un dels intel·lectuals més brillants del tombant de segle. La commemoració farà de reclam a un rosari de conferències, recitals, exposicions i dramatitzacions que se suposa que han de servir per a la sensibilització del respectable, si al respectable, no el reprèn l'escolar insistència.

Un dels més matiners en l'exhibició i venda del producte de temporada és l'espectacle *Com si entrés en una pàtria*, presentat el propassat 2 de març en l'obertura oficial de l'Any Maragall, i que ha recalat durant uns dies al Versus Teatre de Barcelona abans de no continuar gira per Catalunya.⁸ La proposta que ha amantit Josep M. Miró entra en la categoria dels muntatges portàtils, de format reduït, que es fan simpàtics per la modèstia, la sobrietat, l'atmosfera íntima i la nítida dicció que gasten Mireia Chamalanch i Quim Dalmau. Val a dir, tanmateix, que, des del punt de vista dramaturgic, la discretíssima presència de Miró no sempre és un avantatge: és cert que la selecció de poemes i fragments maragallians permet copsar les facetes més importants de la pràctica artística i les idees socials i polítiques de l'escriptor, però potser hi falta el quall d'una interpretació de la figura més resoluta i una posada en escena menys erràtica. El disseny de l'espai sembla haver partit dels primers versos del poema «Diumenge»

de *Poesies* (1895) per sembrar de tastos de totes mides l'escenari. El leitmotiv propicia un treball paral·lel, a frec amb el teatre objectual a estones, que col·loca els rapsodes en uns atemporals limbs de fang cuit per on deambulen d'esma. El problema essencial diria que prové del fet que la representació mai no arriba a conciliar de manera convincent els dos eixos –la versàtil explotació de l'objecte i la literatura

Com ja va passar amb Espriu, Joan Ollé ha descobert ben oportunament que els seus prejudicis contra Joan Maragall eren poc sòlids i que la literatura del prohom és una mina de bellesa i perspicàcia: ha brostejat per entre els textos maragallians per compilar-ne una mostra versàtil, diversa i representativa

maragalliana–, l'un deixata l'altre i li encomana un ritme somort i un pèl monòton.

Joan Ollé, especialista en macedònies de gran to, també ha estat àgil a confeigir la seva antologia per a l'escena: *Joan Maragall, la llei de l'amor* es va estrenar al festival Temporada Alta de Girona, el 9 d'octubre, i ha ocupat la sala gran del Nacional tota la darre-ra quinzena del mes passat. Com ja va passar amb Espriu, Ollé ha descobert ben oportunament que els seus prejudicis contra l'autor eren poc sòlids i que la literatura del prohom és una mina de bellesa i perspicàcia;⁹ auxiliat per Carles Guillén ha brostejat per entre els textos maragallians per compilar-ne una mostra versàtil, diversa i representativa amarrada al fil biogràfic de l'escriptor. Vet aquí una primera diana del muntatge: humanitzar el personatge i organitzar la miscel·lània a través d'una evolució cronològica que n'afavoreix la comprensió.

N'hi ha d'altres de dianes: la incorporació del cor, la combinació de veus i figures, la superposició de plans, determinades il·lustracions musicals. Convé destacar que Ollé aconsegueix una cosa que molts pocs professionals aconsegueixen, que és domesticar teatralment un espai impossible com el de la sala gran i emocionar l'espectador de la fila quinze. Per això cal saber-la molt llarga, tot i que els trucs de l'ofici no sempre funcionen: les fatigants contorsions coreogràfiques de Rosa Muñoz, el registre actoral i recitatiu dels episodis del comte Arnau, la microfonia, el toc fantasmal de moviments i transicions o el pinyol final del solo recitador del «Cant espiritual» de Montserrat Carulla amb l'estrepitós subratllat wagnerià de fons... l'estovament esteticista que tot plegat implica potser entusiasma als col·leccionistes de l'efecte i la sensació, i potser sí que ens convé que ens vinguin pintallavis vermells, però els qui busquen la probitat reflexiva, poden tenir la impressió que els han fet passar bou (o vaca) per bèstia grossa. ■

NOTES

1. S. BELBEL, «Comença la temporada», *Teatre Nacional de Catalunya. Temporada 2010-2011*, Barcelona: TNC, 2010, p. 8-9.
2. K. SCHAEFER, «Hard Times, but your Lips look Great», *The New York Times*, 1-V-2008. [www.nytimes.com/2008/05/01/fashion/01SKIN.html?_r=3&pagewanted=all&oref=slogin&oref=slogin]
3. Podeu escoltar l'entrevista sencera a <http://www.catradio.cat/audio/485549/Sergi-Belbel>.
4. Sergi Belbel, «Comença la temporada», *op. cit.*, p. 8.
5. www.tnc.cat/ca/multimedia-misteri-de-dolor
6. Els escrits de Carles Batlle i Jordi Castellanos són útils sí, llàstima que, desterrats, al dossier de premsa perdin tot el relleu: www.tnc.cat/ca/misteri-de-dolor-premsa.
7. Manuel Dueso, [presentació], *Adrià Gual. Misteri de Dolor*, Barcelona: TNC, 2010 [programa de mà].
8. Vegeu el detall de les cites al blog de l'espectacle: <http://comsientresenunapatria.blogspot.com/>
9. J. OLLÉ, [presentació], *Joan Maragall, la llei de l'amor*, Barcelona: TNC, 2010 [programa de mà].

CUPATGES

vi - gastronomia - enoturisme - oci

REVISTA CUPATGES

Cada 2 mesos, els vins catalans al teu quiosc i a la teva botiga de vins especialitzada

CUPATGES.TV

Cada setmana, els vins catalans a les televisions locals

CUPATGES.CAT

Cada dia, els vins catalans a la xarxa

tota la informació sobre els nostres vins...
perquè pensar en vi és pensar en Cupatges!